

Motion till riksdagen 2017/18:3583

av Roger Haddad m.fl. (L)

Insatser mot terrorism och våldsbejakande extremism

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella stödfunktionen mot våldsbejakande extremism bör läggas under Polismyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en regional samordningsfunktion inom Polismyndigheten mot våldsbejakande extremism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell stöddlinje bemannad dygnet runt och tillgänglig via nätet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffansvar för deltagande i en terrororganisation och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vidgade straffbestämmelser avseende rekrytering till eller finansiering av terrorverksamhet, meddelande av eller deltagande i terrorismutbildning eller resor i terrorismsyfte och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förberedelse till resa i terrorismsyfte och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskild straffskala för grova brott gällande finansiering av terrorismresor och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bestämmelsen om olovlig kårverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om brottsutredning mot s.k. återvändare och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bestämmelserna om s.k. informationsdelning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tullens arbete vid krishändelser som terrorattentat och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om europeiskt samarbete mot terrorism och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den öppna demokratin måste värnas. Terrorismen är ett grundläggande hot mot demokratin, det öppna samhället och enskilda människors liv och trygghet. Terrordådet i Stockholm i april 2017 är inte det första exemplet på att grova terrordåd drabbar människor också i vårt land. Det extremistiska våldet och terrorismen kan slå urskillningslöst, till exempel mot de människor som råkar befinna sig på en plats när våldshandlingen utförs, men det kan också vara riktat mot människor och grupper som utpekats som motståndare. Konstnärer, författare, journalister och opinionsbildare kan hotas och utsättas för brott för det de skriver, gör och säger. Judar, muslimer, hbt-personer, människor med mörk hudfärg eller människor från andra länder kan vara måltavlor för det de är.

Det främsta terrorhotet i Sverige i dag kommer från aktörer inspirerade av den våldsbejakande islamismen. Upp till 2 000 personer bedöms enligt Säkerhetspolisen ha sympatier för våldsbejakande islamistisk extremism. Också i den autonoma våldsbejakande vänstern och den högerextremistiska vit makt-miljön finns potential och förmåga att utföra terrordåd. Den nazistiska rörelsen har vuxit i styrka och synlighet och ett antal mord och grova våldsdåd kan knytas till denna miljö. Ökad uppmärksamhet bör också riktas mot problemet med så kallade ensamvargar, som visserligen kan drivas av politiska motiv men inte tillhör något fast nätverk.

Arbetet mot terrorism är tätt sammanflätat med arbetet för att förebygga och motverka radikaliserings till våldsbejakande extremism. Den våldsbejakande extremism hotar såväl demokratins institutioner som människors liv och frihet. Därför behövs långsiktiga och uthålliga insatser, vad gäller både att förhindra och bekämpa brottsliga handlingar och att förebygga våldsbejakande extremism.

Liberalerna medverkade till den överenskommelse som gjordes i december 2015 mellan Alliansen och regeringspartierna angående det fortsatta arbetet mot terrorism. Denna uppgörelse har därefter följts upp med en ny överenskommelse i juni 2017 mellan samma partier. Vi välkomnar att det därmed finns en bred och blocköverskridande samsyn om många frågor, men det som ingår i överenskommelserna är inte tillräckligt för att skapa effektiva åtgärder mot terrorism och våldsbejakande extremism.

Terroriströrelsen IS, Islamiska staten, har på senare tid lidit tydliga militära motgångar i Syrien och Irak. I takt med att det av IS behärskade området krymper har många sökt sig till sina hemländer, däribland Sverige. Detta innebär inte att det snart är dags att blåsa faran över. Det vore farligt naivt att ta för givet att de vänder hem därför att de har brutit med en extremistisk ideologi. Tvärtom kan det förutsättas att många kommer att fortsätta arbeta på hemmaplan för att stötta terrorverksamhet och dra in fler. Sverige är ett av de länder i Europa som, i förhållande till sin befolkning, har varit en särskilt stor rekryteringsbas.

I detta sammanhang bör det än en gång betonas att terrorism inte är något som kommer utifrån. Även om flera internationella terroriströrelser har förankring på svensk mark är våldsbejakande extremism och terrorism också en inhemsk företeelse.

Sverige måste förstärka sitt arbete på flera plan. Vi behöver fortsätta ett långvarigt arbete för att motverka radikaliserings till våldsbejakande rörelser, bedriva underrättelsearbete rörande dessa grupperingar och ingripa för att hindra ny terrorrelaterad brottslighet. Alla ansträngningar måste ske för att de som begått terrordåd utomlands ställs inför rätta. Rättsstatens principer ska upprätthållas.

Arbetet mot terrorism och radikaliserings till våldsbejakande extremism handlar inte bara om lagar. Ska vi effektivt få människor att vända extremismen ryggen och inte lockas in i den våldsbejakande spiralen måste lokalsamhället rustas. Så kan radikaliserings drivkrafter hållas tillbaka och demokratin värnas.

Arbetet mot våldsbejakande extremism

Vid årsskiftet upphör uppdraget till den nuvarande nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, och i stället inrättas ett nationellt centrum mot våldsbejakande extremism. Liberalerna har länge velat ha en större långsiktighet i arbetet, varför vi i sak välkomnar att verksamheten nu permanentas. Dock är det olyckligt att detta läggs under Brottsförebyggande rådet, en expertmyndighet med ansvar för forskning och statistik men utan koppling till det dagliga operativa arbetet. Brottsförebyggande rådet hade i sitt eget remissyttrande till regeringen avvisat en sådan lösning. Vi anser att den nationella stödfunktionen mot våldsbejakande extremism bör läggas under Polismyndigheten.

Trots ambitiösa satsningar brister det fortfarande i samordningen mellan olika insatser för att förebygga radikaliserings. Det är också alldeles för svårt att få hjälp. Vi anser att en ny funktion bör införas på regional nivå för att ta fram lägesbilder, göra riskbedömningar och samordna de insatser som kan behövas på grund av varningssignaler som har fångats upp av olika samhällsaktörer: socialtjänst och skola, men också polis och säkerhetspolis. Med tanke på att känsliga personuppgifter hanteras är det naturligt att även denna regionala funktion ligger inom polisen.

Detta arbete ska främst ske tillsammans med skolan och socialtjänsten i syfte att förebygga att fler radikaliseras, men inte minst förhindra ny rekrytering. Skolan och socialtjänsten, även andra aktörer kan tillsammans med lokal polis tidigt identifiera personer och direkt erbjuda dem råd och stöd för att inte fastna i miljöer där de radikaliseras.

Vi anser att Sverige kan lära mycket av det förebyggande arbete som byggts upp i Frankrike efter attackerna mot det franska samhället. Den franska stödlinjen mot radikaliserings är väl utbyggd, och det finns ett brett och systematiskt arbete mellan olika samhällsaktörer för att fånga upp larmsignaler.

I Sverige är det däremot alltför svårt att få hjälp för enskilda som känner oro för att någon är på väg att radikaliseras. Den nationella stödtelefonen som startades 2015 är bara bemannad dagtid på vardagar, och inte ens hälften av inkommande samtal har besvarats. Liberalerna anser att en nationell orostelefon måste fungera dygnet runt, även på helger, och det måste gå att kontakta stödlinjen digitalt.

Straffrättsliga åtgärder mot terrorverksamhet

Under det senaste årtiondet har den straffrättsliga lagstiftningen mot olika former av terroristverksamhet stegvis skärpts och luckor har täppts till. Bland annat ett särskilt

straffansvar för den som tar emot utbildning avseende bl.a. terroristbrott, eller som reser eller påbörjar en resa till ett annat land än det land där personen är medborgare om avsikten är att begå eller förbereda eller att ge eller ta emot utbildning avseende bl.a. terroristbrott. En utredare har nyligen lagt fram utredningsförslag för genomförandet av EU:s terrorismdirektiv, vilket innebär en utvidgning av straffansvaret för till exempel terrorismutbildning, terrorismresor och terrorismfinansiering (SOU 2017:72).

Liberalerna har länge även förespråkat att deltagande även i icke stridsrelaterade stödverksamheter till terrorverksamhet kriminaliseras. En utredare kommer i december 2017 att lämna förslag till ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation, vilket ligger i linje med Liberalernas politik.

Straffbestämmelsen om rekrytering eller utbildning till terrorism behöver vidgas. Detsamma gäller att ta emot utbildning i terrorhandlingar eller att resa eller finansiera resor i syfte att begå terrorhandlingar. Den statlige utredarens förslag om att kriminalisera så kallad självutbildning är intressant och behöver övervägas.

Lagen måste ändras så att det blir möjligt att tidigare gå in och förhindra en terrorresa. Om exempelvis en person aktivt insamlar information, hyllar terroristorganisationer på sociala medier och planerar en resa i riktning till ett konfliktområde med utrustning som är avsedd för stridssituation borde rättsväsendet kunna ingripa.

Ändå är förberedelse till resa i terrorismsyfte fortfarande inte kriminaliserat. Det är en lucka i lagstiftningen som bör täppas till. Även om bevisföringen är mer komplicerad vad gäller förberedelse till brott är det samtidigt angeläget att kriminaliseringen fyller sitt avsedda syfte att förhindra resor i terrorismsyfte.

Liberalerna delar i och för sig bedömningen att den tidiga fullbordanspunkten för själva brottet gör att en kriminalisering i förfäktet skulle träffa förhållandevis få situationer, men i de situationerna skulle den å andra sidan vara av stor betydelse. Särskilt gäller detta möjligheten att tillfälligt dra in passet för en person som misstänks för ett brott. Om även förberedelse till terrorresor kriminaliseras kan passet eller motsvarande resehandling tillfälligt återkallas för den brottsmisstänkte och en resa därmed hindras i ett tidigare stadium.

Straffbestämmelsen för finansiering av terrorismresa behöver inte bara breddas, vilket den statlige utredaren nyligen identifierat (SOU 2017:72), utan även straffskalan behöver skärpas. Enligt gällande lag gäller för finansiering av resa samma straffskala som för själva resan, det vill säga fängelse i högst två år. Detta förbiser dock att kriminaliseringen av resan riktar sig mot en enskild persons resa, medan finansieringen däremot kan syfta till att möjliggöra resor för fler personer. När det handlar om finansiering i större skala eller systematisk form av terrorismresor behöver straffskalan ligga betydligt högre. Det är därför rimligt att även resefinansieringsbrottet har en särskild straffskala för grova brott på fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Detta gör att straffskalan för grova fall av finansiering av terrorismresor harmoniseras med straffskalan för andra grova fall av finansiering av terroristverksamhet.

I juni 2016 presenterade utredningen om genomförande av vissa straffrättsliga åtaganden för att förhindra och bekämpa terrorism sitt andra delbetänkande (SOU 2016:40). Utredningen föreslår bland annat en ny straffbestämmelse om deltagande i stridsrelaterad verksamhet i en väpnad konflikt utomlands till stöd för en terroristorganisation. Som exempel på sådan verksamhet nämns i utredningen stödfunktioner inom bl.a. materiellvård, transport, underhåll eller matlagning. Förslaget är ett steg i rätt riktning, men vi bedömer att det sannolikt inte är tillräckligt eftersom

kriminaliseringen är direkt knuten till sådana funktioner som tillhör den stridsrelaterade verksamheten. Därmed riskerar andra stödfunktioner till terroristorganisations verksamhet att falla utanför det kriminaliserade området, till exempel delaktighet i IS strävan att bygga upp statsliknande förvaltningsstrukturer i de områden som gruppen behärskar.

Utredningen föreslår vidare att det nya brottet ska kunna lagföras utan krav på dubbel straffbarhet om det begås av en svensk medborgare eller en person bosatt i Sverige. Med tanke på att terroristnätverk ofta har kopplingar till flera länder bör det i den fortsatta beredningen prövas närmare om den föreslagna bestämmelsen är ändamålsenligt utformad när det gäller personer som vistas i Sverige en kortare eller längre tid utan att vara fast bosatta här.

Liberalerna konstaterar att regeringen ännu inte har överlämnat någon proposition till riksdagen med anledning av utredningens betänkande. Behovet av skärpt lagstiftning brådskar och lagförslag bör skyndsamt komma på plats.

Liberalerna anser att en utvidgning av de brott som omfattas av terroristbrottslagen (2003:148) bör göras. Riksdagen har hittills avvisat våra förslag, vilket vi beklagar djupt eftersom dyrbar tid gått förlorad. Vi konstaterar att den statlige utredaren nu ger oss rätt i att terroristbrottslagens brottskatalog behöver utvidgas (SOU 2017:72) och hoppas att nödvändiga lagändringar nu kan göras. Förutom de brott som utredaren nämner kan även skyddande av brottsling, osant intygande samt mened övervägas.

Som en av flera åtgärder för att underlätta lagföring av organisering av terrorverksamhet på svensk mark bör även en översyn göras av bestämmelsen om olovlig kårverksamhet. Bestämmelsen är gammal och straffskalan är låg. En analys bör göras av behovet att modernisera lagstiftningen.

När nu många som deltagit i IS eller andra terrorgruppers verksamhet återvänder till Sverige är det av största vikt att samtliga utreds för brott. Om bevisläget eller andra omständigheter inte gör det möjligt att inleda förundersökning kan detta inte ske, men utgångspunkten måste vara att rättssamhället gör sitt yttersta för att alla som har begått terroristbrott ska ställas till svars och lagföras i enlighet med rättsstatens principer.

För att Säkerhetspolisen ska kunna fullgöra sitt uppdrag att förebygga och förhindra terrorhandlingar är underrättelser från signalspaning avseende utländska förhållanden av stor betydelse. Det nuvarande regelverket om signalspaning tillämpas på ett sådant sätt att Säkerhetspolisen inte kan ta emot underrättelser från signalspaning gällande företeelser som berörs av en förundersökning. Liberalerna har medverkat till att det nu görs en utredning av en ordning där Säkerhetspolisen kan ta emot underrättelser från signalspaning parallellt med en pågående förundersökning. Regelverket ska samtidigt tydliggöra att dessa underrättelser inte får användas i förundersökning. Utredningen ska inte syfta till att signalspaningens omfattning utökas.

Utökat informationsutbyte mellan rättsväsende och kommuner

De underrättelser polisen får av Säkerhetspolisen behöver komma vidare till lokal nivå. Den information och de lägesbilder som är lämpliga att lämna vidare till den lokala polisen, skolan och socialtjänsten når i dag inte fram. Det innebär problem eftersom detta är samhällsfunktioner som oftast är först med att upptäcka en lokal problematik. Därför måste bestämmelser och rutiner för så kallad informationsdelning ses över.

Säkerhetspolisen förmedlar relevant information om personer som återvänt från att ha rest till konfliktområden till Polismyndigheten. Regeringen har själv konstaterat att

Polismyndighetens interna informationsspridning inte fungerat tillfredsställande. Information från Säkerhetspolisen till polisen förs inte vidare ned till rätt nivå i organisationen, exempelvis den lokala polismyndigheten.

Detta är allvarligt och en stor brist i samhällets arbete mot extremister. Dessutom innebär detta även att viktiga myndigheter utanför Säkerhetspolisen och polisen inte får ta del av relevant information. Oavsett om situationen kräver en lagändring eller en ny instruktion i regeringens styrning av myndigheterna så är det viktigt att problemet snarast åtgärdas.

För att det förebyggande arbetet ska vara effektivt och framgångsrikt krävs att alla aktörer på lokal nivå samverkar och bidrar till framtagandet av en lokal problembild. Det innebär bland annat att kommunerna, som har en särskilt viktig roll i det förebyggande arbetet, behöver skaffa sig en egen lägesbild och identifiera de åtgärder som behöver vidtas mot bakgrund av denna.

Utbytet av information fungerar långt ifrån enhetligt i landet. Det informationsutbyte som sker på vissa håll saknas på andra. Det gäller inte bara delning av information mellan Säkerhetspolisen och till exempel kommunens lokala samordnare utan även mellan Säkerhetspolisen och polisen.

Om det lokala arbetet på allvar ska kunna bedrivas effektivt krävs att vissa sekretessregler ses över och underlättar för polisen och Säkerhetspolisen att utbyta information. Det är uppenbart att så inte är fallet i dag. Dessutom måste delning kunna ske, inom vissa ramar, mellan Säkerhetspolisen och den lokala socialtjänsten om situationen kräver att samhället ska kunna vidta åtgärder. Detta gäller både när det handlar om personer som är på väg att ansluta sig till terrorgrupper och personer som är återvändare från terrorverksamhet utomlands.

Efter att under lång tid ha förnekat eller tonat ned detta problem bytte regeringen ståndpunkt under 2017, och i sexpartiuppgörelsen mot terrorism återfinns nu en punkt om att ta fram förslag till förändringar av de regler om sekretess och informationsutbyte som gäller för bland annat Polismyndigheten och kommuner vid samverkan mot terrorism. Detta är välkommet, men senkommet. Dyrbar tid har gått förlorad. Liberalerna anser att relevanta sekretessbestämmelser bör ses över för enklare delning och inhämtning av information kring våldsbejakande extremister verksamma här. Skyddet för den enskildes integritet gör att sekretessbestämmelserna måste vara starka, men det måste finnas möjlighet för myndigheter att utbyta information som är av väsentlig betydelse för ett fungerande arbete lokalt mot terrorism och våldsbejakande extremism.

Tullens roll

Under terrorattentatet i Stockholm fick Tullverkets medarbetare inte beväpna sig. I stället fattades det beslut om att sända hem personalen från exempelvis hamnar och flygplatsen Arlanda, för att nämna några viktiga funktioner. Tullverkets skyddsombud i Stockholm införde ett skyddsstopp efter lastbilsattacken på Drottninggatan med anledning av att ledningen nekade tulltjänstemännen att beväpna sig. Som en konsekvens av detta fick tulltjänstemännen inre tjänst utan kontakt med allmänheten.

Tullverket utgör en central samhällsfunktion med uppgift att bevaka viktiga gränser, hamnar och flygplatser, inte minst i situationer där Sverige utsätts för terroristattentat. Det är alltså inte rimligt att tullen i sådana lägen inte kan beväpnas. Regeringen har i ett svar på en skriftlig fråga från Liberalerna framhållit att det var allvarligt att Tullverket

under den aktuella tiden inte övervakade och kontrollerade in- och utförseln av varor vid gränsen i den omfattning som myndigheten förväntas göra utifrån sitt uppdrag. Liberalerna delar den bedömningen.

Tullverkets rutiner för hur skyddsstopp ska hanteras behöver ses över och behovet av skyddsutrustning behöver tillgodoses. I krislägen som terrorattentat måste tullen kunna fungera.

Europeiskt samarbete

Det är av största vikt att Sverige deltar aktivt för att stärka det europeiska samarbetet för att förebygga, förhindra och lagföra terrorism. Detta handlar både om att bygga ut de institutionella strukturerna för EU:s polisiära samarbete och åklagarsamarbete mot grov och gränsöverskridande brottslighet, och om att på nationell nivå hämta hem goda exempel från andra länder. Detta gäller både det förebyggande arbetet, där det är viktigt att lära av framgångsrika arbeten för att lokalt motverka radikaliserings- och värvning till våldsbejakande rörelser, och underrättelse- och lagföringsverksamheten. Liberalernas förslag för att stärka det europeiska brottsbekämpande samarbetet utvecklas bland annat i vår budgetmotion och i den särskilda motionen om grov organiserad brottslighet.

I detta arbete har Europol en viktig roll. Ett av de projekt som Europol nyligen har sjösatt handlar om att motverka värvning till eller uppvisning till stöd för terroristverksamhet via sociala medier. Genom vår avgift till Europol bidrar Sverige till finansiering av detta projekt, men det är viktigt att också operativt delta i satsningen mot bakgrund av de problem Sverige har med resande radikaliserade ungdomar och vikten av att aktivt bidra i arbetet mot terrorism. Även inom ramen för det starka svenska grundlagsskyddet för yttrandefriheten – som inte ska rubbas – torde det finnas goda möjligheter att delta operativt i europeiska insatser för att kartlägga och motverka terrororganisationers rekrytering via nätet.

Roger Haddad (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)